

Tanulói kísérlet Ajánlott évfolyam: 8. Időtartam: 45'	Kísérletek kénnel és vegyületeivel 2.		KÉMIA TALAJ VIZSGÁLATAI

Kötelező védőeszköz:	Balesetvédelmi rendszabályok:

Tudod-e?

A kénsav a szervesetlen vegyipar egyik legnagyobb mennyiségben gyártott vegyülete. A gyártása általában elemi kénből indul ki. A kén elégetik, a keletkezett kén-dioxidot vanádium-pentaoxid katalizátor segítségével kén-trioxiddá alakítják, majd tömény kénsavban elnyeletik. Az így keletkezett óleum hígításával állítják elő a kívánt töménységű kénsavat. A kénsav természetben leggyakoribb vegyülete a kalciummal alkotott sója a gipsz. A gipszet szintén nagy mennyiségben hasznosítja a gyógyászat és az építőipar is.

sivatagi rózsza

víztiszta gipsz kristály

1. Tanári kísérlet: Kísérletek tömény kénsavval

Szükséges eszközök: 250 cm ³ -es Erlenmeyer lombik, 100 cm ³ -es magas főzőpohár, 10 cm ³ -es mérőhenger, alkoholos hőmérő (-10-110 °C)	Szükséges anyagok: tömény (98 w%-os) kénsav, desztillált víz, répacukor, rézgálic (CuSO ₄ · 5 H ₂ O)

a. A tömény kénsav hígítása

A kísérlet menete:

Az Erlenmeyer-lombikba töltünk kb. 100 cm³ desztillált vizet, megmérjük a hőmérsékletét. Később óvatosan keverés közben 10 cm³ tömény kénsavat elegyítünk benne, majd megmérjük az oldat hőmérsékletét.

Tapasztalat:

.....
 A víz hőmérséklete: ..... °C   A kénsav-oldat hőmérséklete: ..... °C

Magyarázat:

.....
 .....

Vigyázat: A kénsav hígításakor mindig a tömény kénsavat öntjük a vízbe!

Mi történik, ha fordítva hígítunk?

.....

.....

.....

.....

b. A tömény kénsav, mint vízelvonószer

A kísérlet menete:

A vízzel átöblített főzőpohár aljára 2-3 cm-se rétegben répacukrot szórunk. A cukrot néhány csepp vízzel megnedvesítjük, majd kb. 10 cm³ tömény kénsavat öntünk rá.

Egy száraz kémcsövet félig töltünk tömény kénsavval, majd rézgálicot (kristályos réz-szulfátot) rakunk bele.

Tapasztalat:

.....

.....

.....

Magyarázat:

.....

.....

.....

2. Tanulói kísérlet: Fémek reakciója híg kénsavval

Szükséges eszközök: borszeszegő, gyújtópálca, 5 db kémcső, 100 cm ³ -es főzőpohár,	Szükséges anyagok: cink-, kalcium-, magnézium-, réz-, és vasreszelék, 10 w%-os kénsav

A kísérlet menete:

Tegyük 1-1 kémcsőbe kis mennyiségű cink-, kalcium-, magnézium-, réz-, és vasreszeléket, majd mindegyikre öntsünk kb. 3 cm³ kénsavat! A reakció kezdete után, ahol van változás a kémcsövek szájához tartsunk égő gyújtópálcát!

Tapasztalat: Négykémcsőben a fémreszelék felületén .....-t tapasztaljuk, csaka ..... felületén nem tapasztaltunk változást. A változás gyorsasága különböző: leglassabban a ....., míg leggyorsabban a ..... felületén zajlott le a reakció.

Az égő gyújtópálca hatására .....

A tapasztalt kölcsönhatás bizonyítja, hogy ..... képződött.

Magyarázat:

Mi történt a kémiai reakciók során?

.....

.....

.....

Hogyan magyarázhatóak a reakciók eltérő gyorsasága (a reakciósebesség)? A magyarázatunkhoz használjuk fel a fémek redukáló (jellemzőségi) sorát!

K > Ca > Na > Mg > Al > Zn > Fe > Co > Ni > Sn > Pb > H > Cu > Hg > Ag > Au

.....

.....

A ..... azért nem oldódott kénsavban, mert .....

Írjuk fel a végbement négy kémiai reakció egyenletét!

.....

.....

.....

.....

3. Tanulói kísérlet: A kénsav sav-bázis reakciói

Szükséges eszközök: 2 db 100 cm ³ -es főzőpohár, fém-csipesz, 25 vagy 10 cm ³ -es mérőhenger	Szükséges anyagok: 0,1 M-os kénsav, kék lakmusz-papír, piros fenolftalein-oldat, 0,1 M-os NaOH-oldat, univerzál indikátor

A kísérlet menete:

a. Az egyik főzőpohárba tegyünk 10 cm³ kénsav-oldatot, majd nézzük meg az oldat kémhatását lakmusz és fenolftalein indikátorok segítségével.

Tapasztalat:

A lakmusz színe a kénsavban ..... lesz, míg a fenolftalein-oldat ..... válik.

Magyarázat:

.....

.....

Írjuk fel a végbement kémiai reakció egyenletét!

.....

b. A kémhatás megállapítása után mérjük ki 22 cm^3 fenolftaleinnel megfestett nátrium-hidroxid oldatot a mérőhengerrel, majd fokozatosan $1-1 \text{ cm}^3$ -t oldatot öntsünk a kénsav-oldatba. Az utolsó adagot próbáljuk cseppenként beleönteni!

Tapasztalat:

.....

.....

.....

Magyarázat:

.....

.....

.....

.....

.....

Járj utána: A tömény kénsav régies neve vitriol. Mit értünk a vitriolos beszéd vagy írás kifejezése alatt?

Felhasznált irodalom:

Rózsahegyi Márta - Wajand Judit: 575 kísérlet a kémia tanításához Nemzeti Tankönyvkiadó

Az ábrák forrása: www.origo.hu/tudomany